

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A réti angyalgökök élőhelyeinek gyakorlati védelme

E-MISSZIÓ TERMÉSZET ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI EGYESÜLET
ÖSSZEÁLLÍTOTTA: RÉV SZILVIA

A réti angyalgökök (*Angelica palustris*) Magyarország jelenlegi területén kizárólag csak a Nyírségben élő jégkori maradvány. Eurázsiai-euroszibériai flóraelem, areájának nyugati határát – néhány más európai lelőhelytől eltekintve – hazánkban éri el. 1990-ig hazánkban mindössze két helyről volt ismert, azóta az intenzív kutatásoknak köszönhetően az ismert élőhelyek száma 20 fölé emelkedett. Európa-szerte kipusztulással fenyegetett, a Berni Nemzetközi Egyezményben szereplő faj. A magyar Vörös Könyv a „Közvetlenül veszélyeztetett (a kipusztulás közvetlen veszélyébe került)” 41 magyarországi száraz növényfaj közé sorolja. Az IUCN 1977-es és 1983-as Vörös Listáján is szerepel, a veszélyeztetett, ritka, érzékeny kategóriában. Hazánkban fokozottan védett, eszmei értéke 30 000 Ft.

Élőhelye a buckaközi mélyedések rendkívül sajátos, mozaikos szerkezetű, hűvös és vizenyős kiszáradó láprétjei, nyír- és fűzlápjai, magassásrétjei, zombékosai, illetve a liget- és láperdők szegélyei, melyek jelenleg meglehetősen fragmentálisan, kis kiterjedésű, szigetszerű foltokban található meg. Kiterjedésük sajnos még ma is fokozatosan csökken, állapotuk romlik. Ezekhez a komplex lápi élőhelyekhez számos más ritka faj is kötődik (kiemelendő például a szibériai nőszirm, buglyos szegfű, fehér zászpa, tőzegráfrány, pompás kosbor, rostostövű sás, valamint a kis egyedszámú, világszerte veszélyeztetett, nemzetközi egyezményekkel védett haris és vérfű boglárka), védelmük nem csak a réti angyalgökér, hanem az egész élőhely szempontjából indokolt, sürgető természetvédelmi feladat. Veszélyeztetettségükre már az 1930-as években Soó Rezső, majd a Berni Egyezmény is felhívta a figyelmet. Mindezek ellenére célzott gyakorlati védelmük érdekében – jelentőségükhöz képest – eddig kevés lépés történt.

A réti angyalgökök élőhelyeit sokféle és összetett veszély fenyegeti. A lecsapoló csatornák okozta térségi talajvízszint-csökkenés miatt az egész Nyírségben érzékelhető a szárazodás. Az értékes lápi élet-

közösségek fokozatosan eltűnnek, a vizes élőhelyek zsugorodnak. A peremeken élő, állandó vízigényű fajok eltűnnek. A gyakori, túlzott kaszálás, legeltetés nem kedvez bizonyos speciális kezelést igénylő fajoknak, a libatartás pedig rövid idő alatt és teljes egészében elpusztítja a természetszerű vegetációt. A települések közelsége, a buckaközökbe gravitáló vegyszerek, valamint az inváziós növényfajok terjedése is veszélyt jelent, elsősorban az érzékeny, ritka fajok számára. Sajnos manapság is gyakori a lép- és mocsárrétek beszántása, megszüntetve ezzel egy természetes, helyreállíthatatlan életközösséget.

Mindezt orvosolandó, az Európai Közösség LIFE NATURE programjának* támogatási lehetőségét kihasználva az E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület partnereivel (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, Bors Alapítvány, Fűvészkert Társaság, Ifjú Botanikusok Baráti Köre, Nyírségi Természetvédelmi Alapítvány) 2002-ben 5 év időtartamú, partnerségen alapuló komplex természetvédelmi programba kezdett. Ennek fő célja a réti angyalgöckér 11 legfontosabb hazai termőhelyének gyakorlati védelme, a területek hosszú távú fennmaradásának és állapotuk javulásának biztosítása.

A program célkitűzései a következő tevékenységekkel valósulnak meg:

Földvásárlás. Hazánkban ma az élőhelyvédelem megvalósításának egyik leghatékonyabb módszere a földterületek állami tulajdonba vétele és állami természetvédelmi kezelésbe adása. Az állami tulajdon által biztosabban megvalósítható a megfelelő természetközeli gazdálkodás, és ha szükséges, a megfelelő természetvédelmi kezelés. A program összesen 1033 ha földterület megvásárlását irányozta elő, amely magába foglalja a réti angyalgöckér legfontosabb termőhelyeit, illetve az ezeket összekötő természetközeli élőhelyek egy (ésszerű és pénzügyileg reális) részét.

Véderdő telepítés és gyepesítés. A szőben forgó élőhelyekre korábban jótékony hatást kifejtő szomszédos erdők és gyepek helyén ma a legtöbb esetben szántók és parlagok találhatók, amelyek mintegy beekelődték az értékes területek közé. E területeken a termőhelyi adottságotól függően elegendes véderdőt és/vagy gypet kívánunk létrehozni, mintegy 250 ha-on. Így biztosíthatjuk a legmegfelelőbb mikroklimatikus körülményeket, növelhetjük a területek tájképi és biodiverzitás megőrző értékét, valamint erősíthetjük a puffer hatást.

Vízszabályozás. Ahol az állományok fennmaradását az állandó vagy időszakos vízhiány fenyegeti, ott a korábbi belvízmentesítések kártételének ellensúlyozására vízvisszatartást kívánunk végrehajtani (összesen 4 zsilipes és 28 földmunkás beruházás).

Természetbarát gazdálkodás elősegítése. Saját tulajdonú területeken kezelési tervek alapján speciális kezelést, továbbá őrzést, bemutatást végzünk. A nem saját tulajdonú területek használoit segíteni kívánjuk a természetbarát hasznosítás kivitelezésében, kompenzációk megszerzésében.

Monitoring. A program élővilágra gyakorolt hatását a már korábban lefolytatott kutatásainkra alapozott botanikai és zoológiai monitoringgal ellenőrizzük a program időtartama alatt és azon túl is.

Tájékoztatás. Széleskörű tájékoztatással tartalmas és aktív együttműködést kívánunk kialakítani a helyi lakossággal, hogy a program után is fenntarthatóak maradjanak a területen folyó kezelések.

* Az Európai Unió LIFE NATURE pénzügyi alapját kifejezetten gyakorlati természetvédelmi programok támogatására hozták létre. Elsősorban azokat a programokat részesítik előnyben, amelyek NATURA 2000-es fajra vagy élőhelyre irányulnak. Magyarország 2001-ben csatlakozott ehhez a pénzügyi alaphoz.

